

Protokół

z III posiedzenia Międzyresortowego Zespołu do spraw opracowania propozycji rozwiązań normatywnych w zakresie zastąpienia instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji

Termin: 11 stycznia 2024 r. godz. 11:00 – 14:00

Miejsce: Posiedzenie odbyło się w trybie hybrydowym: stacjonarnie w siedzibie głównej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w formie zdalnej w aplikacji Microsoft Teams

Przewodnicząca posiedzenia Zespołu: Pani Zuzanna Rudzińska-Bluszcz, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości

Porządek obrad Zespołu obejmował 10 kwestii:

1. Powitanie.
2. Przedstawienie przewodniczącej Zespołu, wiceprzewodniczącego Zespołu, pozostałych członków Zespołu, sekretarza Zespołu oraz zaproszonych na trzecie posiedzenie Zespołu ekspertów z głosem doradczym.
3. Przedstawienie i przyjęcie porządku obrad wraz z ewentualną dyskusją.
4. Ponowna prezentacja przez przewodniczącą Zespołu genezy powstania Zespołu oraz zadań jakie zostały postawione przed Zespołem.
5. Przedstawienie przez zaproszonych ekspertów z głosem doradczym oraz przez przedstawicieli resortów wstępnych stanowisk w przedmiocie swoich oczekiwań co do zadań Zespołu i jego pracy - dyskusja.
6. Prezentacja przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych/Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej ostatecznych materiałów, które powstały i zostały zatwierdzone w ramach realizacji projektów: „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” i „Opracowanie projektu ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych”.
7. Prezentacja przez poszczególne resorty niezbędnych do podjęcia działań (wraz z określeniem ram czasowych i źródeł finansowania) zmierzających do wprowadzenia w Polsce poszczególnych instrumentów modelu wspieranego podejmowania decyzji.
8. Weryfikacja planu pracy Zespołu ustalonego na pierwszym posiedzeniu Zespołu - dyskusja.
9. Ustalenie terminu i tematu następnego posiedzenia.
10. Zakończenie posiedzenia.

Przebieg posiedzenia:

Spotkanie otworzyła Pani Zuzanna Rudzińska-Bluszcz, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, przewodnicząca Zespołu. Na wstępie przewodnicząca Zespołu powitała

wszystkich zgromadzonych na trzecim posiedzeniu Zespołu do spraw opracowania propozycji rozwiązań normatywnych w zakresie zastąpienia instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji, w szczególności organizacji pozarządowe. Następnie przewodnicząca Zespołu zwróciła uwagę, że spotykamy się w Ministerstwie Sprawiedliwości po pierwsze w gronie międzyresortowym, a także z organizacjami społecznymi i przedstawicielami świata akademickiego. Spotykamy się w gronie osób, które od lat pracują na rzecz poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Pani Ministra Zuzanna Rudzińska-Bluszcz podkreśliła, że bardzo się cieszy, że Ministerstwo Sprawiedliwości może być miejscem, które gromadzi te wszystkie osoby i jest centrum tej działalności. Wszystkim nam przyświeca misja, by poprawić warunki życia, a przede wszystkim stworzyć regulacje prawne dotyczące likwidacji ubezwłasnowolnienia. Wszystkim nam przyświecają trzy zasady: godność, wolność i równe traktowanie każdego w Polsce. Pani Ministra podkreśliła, że kierując się tymi zasadami wspólnie osiągniemy sukces. Pani Ministra wspomniała, że osobiście nie była zaangażowana bezpośrednio w opracowanie modelu wspieranego podejmowania decyzji.

Powitanie zakończone zostało przekazaniem głosu współprzewodniczącemu Zespołu Panu Ministrowi Łukaszowi Krasoniowi – Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, który podkreślił, że za długo czekamy na uregulowanie tej sprawy. Jest to sprawa godnościowa, powinniśmy dostrzec drugiego człowieka. Pan Minister wskazał, że nadzieję polegającą na likwidacji ubezwłasnowolnienia w tym gronie skonsumujemy.

W tym miejscu Pani Ministra Zuzanna Rudzińska-Bluszcz podkreśliła, że zgodnie z postanowieniami Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami działanie polegające na wprowadzeniu w miejsce instytucji ubezwłasnowolnienia modelu wspieranego podejmowania decyzji zostało zaplanowane do końca 2025 roku, a zatem mamy pół roku na opracowanie projektu. Dzisiejsze spotkanie pokaże nam, jakie projekty mamy i na czym mamy pracować. Opracujemy harmonogram działań, podzielimy zadania, być może podzielimy się na jakieś grupy robocze.

Następnie Pani Ministra poprosiła, żeby wszyscy obecni na trzecim posiedzeniu Zespołu przedstawili się.

Po przedstawieniu się wszystkich zgromadzonych Pani Ministra przeszła do kolejnego punktu posiedzenia, tj. przedstawienia i przyjęcia porządku obrad wraz z ewentualną dyskusją. Pani Ministra zwróciła uwagę, że skład Zespołu został ustalony w Zarządzeniu tworzącym ten Zespół i nie należał do niej. Pani Ministra podkreśliła, że rozważymy poszerzenie składu, i że nie wyobraża sobie jego funkcjonowania bez organizacji społecznych i środowiska akademickiego. Przewodnicząca Zespołu dokonała prezentacji agendy trzeciego posiedzenia Zespołu, do której nikt nie zgłosił uwag ani wniosków.

Następnym punktem spotkania była ponowna prezentacja przez przewodniczącą Zespołu genezy powstania Zespołu oraz zadań, jakie zostały postawione przed Zespołem. Po raz kolejny Pani Ministra zwróciła uwagę, że prace w przedmiocie likwidacji ubezwłasnowolnienia

ciągną się ponad 20 lat. Głównym zadaniem Zespołu – zgodnie z § 2 Zarządzenia Prezesa Rady Ministrów – jest opracowanie propozycji rozwiązań normatywnych służących zastąpieniu instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji.

Pan Andrzej Vertun - Dyrektor Departamentu Legislacyjnego Prawa Cywilnego podkreślił, że likwidacja ubezwłasnowolnienia i dojście do modelu, który je ma zastąpić wymaga przede wszystkim współpracy międzyresortowej. Ubezwłasnowolnienie jako instytucja prawa prywatnego promieniuje na bardzo wiele elementów życia publicznego. Samodzielna praca jednego resortu nigdy nie będzie tak efektywna jak współpraca wieloaspektowa. Pan Dyrektor potwierdził, że oczywiście jest możliwość rozszerzenia członków Zespołu choćby z uwagi na powołanie nowych Ministrów. Pan Dyrektor podkreślił, że udział ekspertów przewiduje Zarządzenie i został on zrealizowany przez Panią Ministrę.

Przechodząc do kolejnego punktu Pani Ministra podkreśliła, że cel jest jeden, że zlikwidujemy ubezwłasnowolnienie w Polsce. Pani Ministra poprosiła również o postulaty związane z funkcjonowaniem Zespołu.

W tym miejscu głos zabrała dr Monika Zima-Parjaszewska - prezeska Zarządu Głównego Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną. Podkreśliła, że jest to moment historyczny dlatego, że organizacje społeczne bardzo długo czekały na to, żeby dyskutować o ubezwłasnowolnieniu w duchu prawno-człowieczym. Ponadto organizacje społeczne pracowały nad konkretnymi rozwiązaniami. Pani dr wyraziła również nadzieję, że kolejne posiedzenia Zespołu umożliwią dyskusję o konkretnym projekcie, który powstał. Prezeska zadeklarowała również chęć prezentacji na kolejnym posiedzeniu Zespołu wniosków z pilotażu wypracowanych rozwiązań, który trwał osiem miesięcy. Prezeska podkreśliła, że te doświadczenia wpłynęły na jakość tego projektu i przyjęte rozwiązania. Prezeska podkreśliła, że dyskusja o tym projekcie i likwidacji ubezwłasnowolnienia jest wysoce trudna dlatego, że środowisko – głównie rodziny osób z niepełnosprawnościami, mimo pozornej deklaracji, że nie chciałyby ubezwłasnowolniać swoich dzieci w praktyce czują, że im jest to bardzo potrzebne. Przekonanie ich, że mogą być inne rozwiązania, które zabezpieczą sytuację prawną tego człowieka, poszanują jego wolę (patrz Konwencja), a dodatkowo dadzą tym rodzinom takie bezpieczeństwo psychiczne, to będzie bardzo trudne. Najczęściej rodzice boją się tego, że zlikwidujemy ubezwłasnowolnienie i pozostanie pewna dziura. Kwestie te szczegółowo zostały przedyskutowane w naszym projekcie.

Pani Ministra zwróciła się do uczestników posiedzenia Zespołu z prośbą o wskazywanie osób, które jeszcze powinny wziąć udział w pracach Zespołu, podkreślając jednocześnie, że warto byłoby, żeby to grono było jak najszersze, najbardziej reprezentatywne, żeby można byłoby zaproponować taką legislację, która będzie akceptowalna dla najszerszej grupy społecznej. W tym miejscu Pani dr Monika Zima-Parjaszewska podkreśliła, że jest to moment historyczny również dlatego, że możemy dyskutować o tym, co będzie w zamian ubezwłasnowolnienia, a nie czy w ogóle je likwidować.

Pan Adam Zawisny - wiceprezes Stowarzyszenia Instytut Niezależnego Życia podkreślił, że mówiąc o genezie należy wspomnieć również o Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 i o tym, że udało się w niej zawrzeć daleko idący postulat likwidacji ubezwłasnowolnienia. Wtedy pewnym elementem kompromisu było wpisanie zastępczego podejmowania decyzji. W dalszej części pojawił się postulat doproszenia do prac Zespołu również notariuszy. Pan Adam Zawisny podkreślił, że ważną kwestią jest również komunikacja i kwestia wykorzystania funduszy unijnych.

Pan Michał Kubalski zgłosił postulat doproszenia przedstawicieli sędziów. Z sali pojawił się również postulat doproszenia Pana dr. Macieja Domańskiego.

Dr Monika Zima-Parjaszewska podkreśliła, że ze szkoleń, jakie prowadzi w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury widać, że sędziowie są gotowi na zmiany, tylko trzeba im powiedzieć, jak mają to robić.

Następnie Pani Ministra przeszła do kolejnego punktu porządku posiedzenia tj. prezentacji przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych/Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej ostatecznych materiałów, które powstały i zostały zatwierdzone w ramach realizacji projektów: *„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”* i *„Opracowanie projektu ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych”*.

Głos zabrał Pan Krzysztof Kosiński, Dyrektor Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych wskazując, że Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych/Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej było liderem trzech dużych projektów, których celem było wypracowanie zmian, modyfikacji lub nowych rozwiązań w zakresie szeroko rozumianego wspierania osób z niepełnosprawnościami i dwa z tych projektów wprost odnoszą się do tematyki, którą mamy na tym Zespole. My sygnalizowaliśmy na wcześniejszych posiedzeniach, które odbywały się w Ministerstwie Sprawiedliwości, że czekając na ostateczne zatwierdzenie tych rozwiązań przez komitet sterujący zaprezentujemy je po tym fakcie - co się już wydarzyło. Projekty zakończyły się 31 grudnia 2023 r. A zatem te ostateczne rozwiązania mamy już wypracowane. Rozwiązania wypracowane w ramach projektu *„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”* zostały przejęte przez projekt, którego celem było wypracowanie ustawy wdrażającej przepisy Konwencji. Konkretyzując, Pan dyrektor wskazał, że jednym z projektowanych rozwiązań jest m.in. asysta prawna. Następnym przewidzianym rozwiązaniem jest pełnomocnictwo wspierające. Trzecim elementem modelu wspieranego podejmowania decyzji jest pełnomocnik na przyszłość, który będzie ustanawiany na podstawie aktu notarialnego. Asysta prawna i pełnomocnictwo wspierające było testowane w ramach projektu. Kluczowe jest postawienie granicy pomiędzy asystą prawną a pełnomocnictwem wspierającym poprzez wskazanie, do kogo te instrumenty są skierowane. Asysta prawna jest skierowana do osób, które mają możliwość podjęcia rozstrzygnięcia w zakresie swoich praw, ale konieczne jest im wsparcie w podjęciu decyzji. Pełnomocnictwo jest skierowane do osób

potrzebujących wsparcia w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych, które nie są w stanie samodzielnie złożyć oświadczenia woli. Dzisiejsze ubezwłasnowolnienie jest takim zgaszeniem światła. Pan dyrektor zadeklarował, że wszystkie materiały zostaną udostępnione. Kluczowe jest też to, że asystent prawny będzie miał możliwość uczestniczyć w każdej czynności prawnej.

W dalszej kolejności głos zabrała dr Monika Zima-Parjaszewska, doprecyzowując opis wypracowanych instrumentów. Wskazała, że asysta prawna może być umowna albo ustanawiana przez sąd. Asysta prawna jest instrumentem kierowanym do osób, które są w stanie podejmować decyzje i komunikować się oraz jednocześnie mają potrzebę wsparcia w ramach procesu podejmowania decyzji o charakterze prawnym. Podstawową funkcją asysty prawnej jest zapewnienie wsparcia w ramach podejmowania przez osobę z niepełnosprawnością decyzji o znaczeniu prawnym, a jej zakres i forma powinny być każdorazowo dostosowane do indywidualnych potrzeb i możliwości konkretnej osoby.

Do podstawowych czynności asysty prawnej należą: zbieranie i przekazywanie wszystkich informacji o faktach mających znaczenie dla podejmowanej czynności prawnej przez użytkownika asysty prawnej, pomoc użytkownikowi asysty prawnej w zrozumieniu przedmiotu i znaczenia podejmowanej przez niego czynności prawnej oraz przedstawienie użytkownikowi asysty prawnej możliwych do przewidzenia skutków czynności prawnej. Ponadto asystent prawny może towarzyszyć użytkownikowi asysty prawnej w postępowaniach sądowych i w postępowaniach przed innymi organami władzy publicznej, w szczególności, gdy wymagane jest osobiste stawiennictwo tego użytkownika, ale też towarzyszyć mu podczas wizyt lub spotkań, w których uczestniczenie asystenta prawnego użytkownik asysty prawnej uzna za wskazane.

Asysta sądowa będzie polegać na tym, że sąd, ustanawiając asystenta prawnego, może wybrać osobę, która została wpisana na listę kandydatów na asystentów prawnych oraz na pełnomocników wspierających, prowadzoną przez Kierownika Centrum Niezależnego Życia. Lista ta ma charakter pomocniczy dla sądu i nie jest on zobligowany do wybrania asystenta prawnego z listy. Na listę może zostać wpisana osoba, która posiada wykształcenie co najmniej średnie i udokumentowane roczne doświadczenie w bezpośrednim wsparciu osób z niepełnosprawnościami, lub posiada odpowiedni staż pracy w organizacji pozarządowej, do której celów statutowych należy działalność na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz odpowiednie wykształcenie wyższe. Nadzór będzie spoczywał na sądach cywilnych (termin instrukcyjny miesięczny).

Instrumentem uzupełniającym asystę prawną jest pełnomocnictwo wspierające. To rozwiązanie jest przewidziane dla osoby potrzebującej wsparcia w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych, która nie jest w stanie złożyć oświadczenia woli lub z którą brak jest jakiegokolwiek kontaktu, nawet przy zastosowaniu komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC), a istnieje jednocześnie potrzeba podjęcia określonych czynności

prawnych na jej rzecz lub w jej imieniu, których, jak wskazuje całokształt okoliczności, niedokonanie spowoduje istotne negatywne skutki dla tej osoby lub jej mienia.

Użytkownikiem pełnomocnictwa wspierającego będzie osoba, która nie jest w stanie złożyć w danym momencie oświadczenia woli albo jest w stanie zupełnie wyłączającym możliwość świadomego podjęcia decyzji np. w stanie śpiączki. Nawet jednak wtedy ustanowienie pełnomocnictwa wspierającego nie pozbawia tej osoby zdolności do czynności prawnych i jej nie ogranicza. Ma to swoje odzwierciedlenie w szczegółowych zasadach działania pełnomocnika wspierającego – w zasadzie najlepszej wykładni woli i obowiązku upewniania się co do możliwości samodzielnej realizacji zdolności do czynności prawnych przez osobę wspieraną.

Kolejnym trzecim instrumentem jest pełnomocnictwo na przyszłość.

Dr Monika Zima-Parjaszewska wspomniała również o planie reprezentacji oraz o opinii na temat kompetencji komunikacyjnych osoby o złożonych potrzebach w komunikowaniu, wskazując jednocześnie, że projekt powinien być dyskutowany łącznie z projektem o funduszach wsparcia (kiedyś projekt o funduszach powierniczych), który dotyczy zabezpieczenia sytuacji majątkowej danej osoby po śmierci rodziców.

Głos zabrał Pan Krzysztof Kurowski, przewodniczący Polskiego Forum Osób z Niepełnosprawnościami, który podkreślił, że pełnomocnictwo wspierające może przypominać ubezwłasnowolnienie, ale nim nie jest. Nie odbiera ono zdolności do czynności prawnych. Dana osoba, mimo to, że ma pełnomocnika wspierającego, w każdej chwili może siebie sama reprezentować. Pan Krzysztof Kurowski zwrócił również uwagę na kwestię ubezwłasnowolnienia w kontekście zawierania małżeństw.

W tym miejscu głos zabrał Pan Jarosław Jagura z Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, poruszając problem praw wyborczych i wskazując na zasadność doproszenia na pewnym etapie prac Państwowej Komisji Wyborczej.

Następnie Pani Ministra oddała głos poszczególnym resortom, żeby poszczególne resorty przedstawiły jakie prace się toczą w tym przedmiocie.

W tym miejscu stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości przedstawił Pan Dyrektor Andrzej Vertun. Ministerstwo Sprawiedliwości dotychczas nie zajmowało się kwestią asysty prawnej, chociaż uważamy, że to jest ten instrument, który pozwoli w jak największej mierze upodmiotowić osoby z niepełnosprawnościami, a jednocześnie w jakimś sensie odsunąć od nich widmo wprowadzenia modelu wspieranego podejmowania decyzji. Nasze wątpliwości co do asysty prawnej koncentrują się na kwestii instytucjonalnej. Czy to koniecznie powinien być instrument, który będą stosować - w razie braku umowy z asystentem prawnym - sądy. Naszym zdaniem jest to instytucja bardziej zbliżona do instytucji asystencji osobistej, instytucji z zakresu szeroko pojętej opieki społecznej i myślę, że tam powinna pozostać. Oczywiście Ministerstwo Sprawiedliwości jest otwarte na dyskusję. Natomiast te dwa pozostałe

instrumenty, generalnie rzecz biorąc, powielają się z tym co wypracował Departament Legislacyjny Prawa Cywilnego. Pan Dyrektor wspominał również o toczących się pracach w przedmiocie pełnomocnictwa trwałego, które zachowują istotę tego, co wypracowała Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego. Następnie Pan Dyrektor po krótko przedstawił tę instytucję. Natomiast jeżeli chodzi o projekt dotyczący pełnomocnictwa wspierającego wskazał, że generalnie rzecz biorąc, idziemy taką samą drogą. W naszym ujęciu to pełnomocnictwo wspierające zwane byłoby kuratelą wspierającą. Mielibyśmy do czynienia z kuratorem wspierającym - w nawiązaniu do istniejącej instytucji prawa rodzinnego i opiekuńczego. Rozwijamy kuratora dla osób niepełnosprawnych chcąc nadać mu nowe znaczenie i nowe funkcje w istocie. Przewidujemy bardzo szeroką możliwość dla sądu określenia zakresu działań kuratora: od czysto faktycznego wsparcia osoby wspieranej do zastępstwa w pełnym zakresie - także w sytuacjach medycznych, kiedy jest to konieczne.

W tym miejscu głos zabrała dr Monika Zima-Parjaszewska wskazując na potrzebę odmedykalizowania dyskusji o tych rozwiązaniach. W rozwiązaniach wypracowanych przez stronę społeczną pełnomocnictwo na przyszłość umożliwia działanie w sytuacji zaistnienia okoliczności, o których mowa w jego treści. Pełnomocnik na przyszłość ma obowiązek wówczas złożyć oświadczenie pod rygorem odpowiedzialności karnej, o zaistnieniu okoliczności, o których mowa w pełnomocnictwie wraz z krótkim opisem tych okoliczności. Pełnomocnictwo na przyszłość zaczyna obowiązywać dopiero od momentu złożenia przez pełnomocnika na przyszłość oświadczenia. Pełnomocnik na przyszłość ma obowiązek przed każdą czynnością prawną upewnić się, czy jego mocodawca ma możliwość sam dokonać przedmiotowej czynności prawnej.

Głos zabrała również Pani profesor Maria Boratyńska wskazując, że oświadczenie przez kogokolwiek, zaświadczenie i poświadczenie o tym, że pacjent utracił rzeczywiście kompetencje niepotrzebnie tylko przedłuża. Zdaniem Pani profesor, to powinni stwierdzić lekarze ad hoc, że osoba o którą chodzi w danym momencie działa bez rozeznania, w związku z czym wołają pełnomocnika lub asystenta. A całe te korowody ze zgłaszaniem do rejestru – zdaniem Pani profesor – niepotrzebnie przedłużają, a w tym czasie nie będzie można nic zrobić. Lekarzom jest potrzebne poczucie bezpieczeństwa. W medycynie może być potrzeba działania natychmiastowego.

Następnie głos zabrała przedstawicielka Ministerstwa Finansów, podkreślając, że głównym obszarem zainteresowania Ministerstwa Finansów są skutki regulacji. Projektodawcy powinni wskazać źródła finansowania. Pani Dyrektor wskazała, że w resorcie finansów pochyłono się również nad kwestią poszukiwania możliwych źródeł finansowania.

W tym miejscu Pan Krzysztof Kurowski poddał pod rozważenie, czy nie powinniśmy rozmawiać o całym projekcie o wyrównywaniu szans. Projektowana instytucja Centrum Niezależnego Życia oparta została na istniejącej instytucji (środowiskowe domy samopomocy).

Na zakończenie pierwszej części spotkania Pani Ministra, po dyskusji w przedmiocie zakresu projektów przygotowanych przez stronę społeczną, poprosiła, by w pracach Zespołu skupiać się w granicach wyznaczonych przez Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów powołujące ten Zespół - oczywiście widząc inne uwarunkowania, żeby nie robić czegoś, co za chwilę będzie musiało być zmieniane.

W tym miejscu Pani Ministra zarządziła przerwę w posiedzeniu.

W czasie przerwy wiceprzewodniczący Zespołu Pan Minister Łukasz Krasoń oraz Panie reprezentantki Ministra Finansów opuścili posiedzenie.

Część druga posiedzenia (po przerwie).

Pierwszy po przerwie głos zajął Pan Cezary Maliszewski – zastępca Dyrektora w Departamencie Spraw Obywatelskich w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, wskazując, że projektowane regulacje będą miały wpływ na przepisy w zakresie reprezentowanego przez niego resortu, np. ustawę o dokumentach paszportowych, która przewiduje, że wniosek o dokument paszportowy może złożyć osoba, która posiada pełną zdolność do czynności prawnych, a jeżeli jej nie posiada – kurator lub opiekun prawny. W zależności od tego, w jaki sposób te rozwiązania zostaną skonkretyzowane, będą one musiały znaleźć przełożenie przynajmniej na część przepisów znajdujących się we właściwości MSWiA. Bardziej zdeklarowane stanowisko wobec projektowanych przepisów zostanie przedstawione dopiero po skonsultowaniu ich w ramach resortu, po otrzymaniu konkretnej propozycji brzmienia przepisów.

Następnie głos zabrał Pan Dariusz Poznański, Dyrektor Departamentu Zdrowia Publicznego Ministerstwa Zdrowia, wskazując, że wprowadzenie modelu wspieranego podejmowania decyzji będzie wymagało również zmian w wielu przepisach zdrowotnych wielu ustaw. Wyraził również prośbę o doprecyzowanie zakresu przedmiotowego planowanych zmian. Z punktu widzenia MZ np. oświadczenia woli zdrowotne na przyszłość, jeżeli celem ich wprowadzenia jest wyłącznie zastąpienie nimi instytucji ubezwłasnowolnienia, to MZ zwraca uwagę na to, że takie oświadczenie mogłaby składać osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, a nie ubezwłasnowolniona częściowo czy całkowicie. Zauważono również, że w dokumentach przekazanych przez Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych skupiono się na kwestiach osób niepełnosprawnych, podczas gdy niepełnosprawność i ubezwłasnowolnienie są to dwie różne instytucje. Nie każda osoba ubezwłasnowolniona musi być niepełnosprawna i w drugą stronę. Zakres prac prowadzonych przez Zespół ma szczególne znaczenie dla MZ w zakresie chociażby wyrażania zgód na różnego rodzaju zabiegi i interwencje medyczne. Jeżeli rozwiązań będzie więcej niż jedno, MZ będzie musiało dokładnie przeanalizować i wdrożyć tryb wskazujący na to, z którego z przyjętych rozwiązań należy korzystać - zależnie od przedstawionego stanu faktycznego. Istotne jest również udostępnienie informacji w zakresie, kto jest upoważniony do reprezentowania danej osoby – jako przykład wskazano przyjęcie do szpitala osoby, której stan wskazuje, że mogłaby

podlegać pod projektowane regulacje i konieczność ustalenia, czy została ustanowiona osoba upoważniona do podejmowania decyzji zdrowotnych wobec lub w imieniu pacjenta oraz w jaki sposób z tą osobą można by się skontaktować. Z tego względu, MZ będzie oceniało proponowane rozwiązania zarówno wewnątrz przygotowywanych projektów, jak również zewnętrznie, tj. w świetle innych przepisów zdrowotnych pozostających we właściwości resortu.

Następnie Rzecznik Praw Pacjenta zabierając głos wskazał na potrzebę analizy kwestii związanych z osobami, które podczas hospitalizacji tracą możliwość podjęcia świadomej decyzji co do dalszego leczenia, a w perspektywie umieszczenia w ZOL. To powoduje, że lekarze występują do sądu z wnioskiem o wydanie zastępczej zgody, a taka praktyka jest nadmiernie obciążająca.

Przedstawicielka Ministra ds. polityki senioralnej wskazała, że z punktu widzenia Resortu istotne jest zwrócenie uwagi na kwestie związane z pogarszaniem się zdrowia – na co wskazywał już przedstawiciel MZ oraz Rzecznik Praw Pacjenta – przy czym, w tym przypadku z uwagi na proces starzenia się. Wraz z naturalnym procesem starzenia się dochodzi do zanikania możliwości intelektualnych, w tym możliwości świadomego podejmowania decyzji czy stanowienia o swoich prawach. Zadeklarowano, że programowanie przepisów znajdujących się we właściwości resortu będzie dokonywane z uwzględnieniem rozwiązań związanych z asystenturą czy pełnomocnictwem na przyszłość.

Po wysłuchaniu wystąpień pani Ministra Rudzińska-Bluszcz zapytała o ewentualne wnioski, zastrzeżenia lub postulaty, na co głos zabrała Pani Anna Błaszczak-Banasiak - Amnesty International.

Wskazała na ambitność planu pracy Zespołu i że kibicuje jego realizacji. Przy tej okazji podniosła, że pierwszym dokumentem zobowiązującym Polskę do zniesienia ubezwłasnowolnienia była Konwencja Praw Osób z Niepełnosprawnościami, kolejne sprawozdanie z jej realizacji Polska składa do 2026 roku. Pani Błaszczak-Banasiak stwierdziła, że byłoby wspaniale, gdyby Polsce do tego czasu udało się nie tylko zmienić przepis, ale również przedstawić funkcjonującą praktykę. Komitet ds. praw osób z niepełnosprawnościami przy ONZ bardzo dużo miejsca w swojej działalności poświęca realizacji art. 12 Konwencji, tj. przepisowi zobowiązującemu państwa strony do zniesienia ubezwłasnowolnienia. W ramach tej działalności Komitet wydał bardzo szczegółowy komentarz wraz z rekomendacją do ww. przepisu Konwencji, który to dokument w projektowanych przez Zespół regulacjach powinien zostać uwzględniony, jeżeli nie w całości, to przynajmniej w znacznej części. Ustalone tam standardy będą wyznaczały kierunek zmian. W odniesieniu do planu pracy Zespołu pani Anna Błaszczak-Banasiak zasugerowała jego uzupełnienie o kwestie dotyczące wycofania oświadczenia interpretacyjnego, które Polska złożyła do art. 12 Konwencji, w którym złożono deklarację, że Polska w dalszym ciągu będzie stosowała instytucję ubezwłasnowolnienia oraz, że rozumie ten przepis jako przyzwalający na jej stosowanie. W tym miejscu pani Błaszczak-Banasiak wyjaśniła co zawiera przedmiotowe oświadczenie, jakie są zastrzeżenia

reprezentowanej przez Nią instytucji do przedmiotowego dokumentu oraz, że pomimo przede wszystkim symbolicznego jego charakteru, wydaje się niezwykle istotne, aby oświadczenie to wycofać. Wycofanie oświadczenia interpretacyjnego do art. 12 Konwencji byłoby istotne również z punktu widzenia stricte prawniczego, w szczególności w świetle tego, że pomimo tego, że Polska nie ratyfikowała protokołu dodatkowego, to przygotowuje sprawozdania z realizacji Konwencji, w tym omawianego art. 12 – najbliższe w 2026 roku, jak zostało już wcześniej wspomniane. Skoro zatem w oświadczeniu interpretacyjnym Polska twierdzi, że art. 12 odnosi się wyłącznie do zdolności prawnej, to - co do zasady - jesteśmy zobowiązani do sprawozdawania tylko zdolności prawnej. Przy czym jest kwestią sporną, w jakim zakresie powinno się w tym sprawozdaniu odnosić do zdolności sądowej i zdolności do czynności sądowych, które są bezpośrednio ze sobą powiązane. Konkludując, pani Anna Błaszczak-Banasiak poprosiła o uzupełnienie planu pracy Zespołu o podjęcie działania w postaci wycofania oświadczenia interpretacyjnego do art. 12 Konwencji, co stanowiłoby kolokwialną „wisienkę na torcie” prowadzonych prac.

Pan Jarosław Jagura uzupełniająco do kwestii oświadczenia interpretacyjnego wskazał, że chodzi nie tyle o jego wycofanie, co poprawę/sprostowanie tłumaczenia art. 12 Konwencji, z rozróżnieniem na zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych. Dodatkowo wskazał, że sądy powszechne w toku postępowań o ubezwłasnowolnienie w odpowiedzi na argumentację, że ubezwłasnowolnienie osoby nie jest dopuszczalne w świetle prawa międzynarodowego, powołują się na przywołane oświadczenie interpretacyjne. W świetle tego, dokonanie nowej – w ocenie pana Jagury prawidłowej – interpretacji art. 12 Konwencji pozwoli na uniknięcie takich sytuacji w przyszłości.

Pani Ministra Zuzanna Rudzińska-Bluszcz, dziękując za wypowiedzi, wskazała, że - w swoim imieniu i pozostałych resortów liczy, że podobne postulaty będą zgłaszane celem ich - często ponownego - rozważenia. W odniesieniu do kwestii oświadczenia interpretacyjnego, zobowiązała się do zbadania sprawy i podjęcia decyzji w stosownym terminie.

Pan Adam Zawisny zwrócił uwagę, że z jednej strony Komitet ds. osób z niepełnosprawnościami przy ONZ w swoich rekomendacjach powinien wezwać Polskę do wycofania oświadczenia interpretacyjnego, ale z drugiej wydaje się, że Komitet nie uznaje przedmiotowego dokumentu, skoro w dotychczasowych rekomendacjach wzywa Polskę do zniesienia ubezwłasnowolnienia. Niezależnie od tego, zasugerował, że warto by było mieć tłumaczenie aktualnego brzmienia przywołanego wcześniej komentarza Komitetu wraz z rekomendacją do art. 12 Konwencji, ale również do art. 5 i art. 6, tak aby mieć wszystko w jednym miejscu. Wartym ustalenia jest również, gdzie/przez kogo mają być omawiane kwestie interdyscyplinarne, w szczególności oświadczenia medyczne, ale w kontekście alternatywnej wspomaganej komunikacji - czy na podzespole, czy w ramach kooperacji kilku podmiotów. Prace w tym przedmiocie nie są jeszcze prowadzone w MZ.

W tym miejscu pani dr Monika Zima-Parjaszewska (PSONI) wskazała, że może przekazać do MZ projekt ustawy o komunikacji osób o wzmożonych potrzebach w komunikowaniu się, który

powstał w ramach projektu „Aktywni niepełnosprawni”, celem kompleksowego zajęcia się tematem niepełnosprawności. Istotnym jest zmierzanie do poszerzenia świadomości co do sposobów alternatywnej komunikacji, w szczególności wśród personelu medycznego.

Pan Adam Zawisny kończąc wątek wskazał na martwiące informacje docierające do PFON, że zdarza się, że lekarze czasami nie uznają nawet opiekuna prawnego, jako osoby adekwatnej do wyrażenia zgody na poważny zabieg medyczny, wymagając zwrócenia się do sądu opiekuńczego w tym przedmiocie. Liczba tych sytuacji wzrasta. Oczywiście świadczy to o konieczności zmiany systemu. Niestety takie sytuacje dotyczą nie tylko poważnych zabiegów, ale i podstawowych działań medycznych. Konieczność uzyskania zgody sądu skutkuje często znacznym opóźnieniem wykonania zabiegu, co w niektórych przypadkach może się wiązać z poważnym zagrożeniem życia lub zdrowia.

Pan Adam Zawisny wskazał na prognozy demograficzne – znaczny wzrost osób w wieku 75+ w ciągu następnych 10 lat. W tym kontekście i powiązanego z nim świadczenia wspierającego, zastanowić się należy, na ile o pracach poinformowane powinno być Ministerstwo Cyfryzacji – chodzi o dostosowanie systemów elektronicznych/ rejestrów, komunikacji typu ePUAP, PUE ZUS itp. do projektowanych regulacji. W kwestiach organizacyjnych wskazał, że z uwagi na ambitność planu prac, warte rozważenia byłoby organizowanie spotkań raz na miesiąc, ewentualnie zorganizowanie pracy w podzespołach. Wątpliwym jest mocne rozszerzanie członków zespołu, przy czym może zasadnym byłoby poszerzenie grona o przedstawicieli systemów AAC, ze środowiska seniorskiego – być może w ramach podzespołów. Inną kwestią jest zgromadzenie materiałów w jednym miejscu, tak aby wszyscy mieli do nich swobodny dostęp.

Uzupełniająco Pan Tomasz Przybyszewski, odnosząc się do poruszonych kwestii komunikacji alternatywnej i wspierającej, w kontekście obsługi medycznej – niewątpliwie istnieją powiązania systemowe, przez co rozrasta się tematyka, ale gdzieś trzeba postawić granicę. Koniecznym wydaje się przejście procedur sądowych w kontekście właśnie komunikacji alternatywnej – przy czym popiera postulat o wyodrębnieniu podzespołów.

Biorąc pod uwagę te wszystkie komentarze i harmonogram przygotowany przez DLPC Pani Ministra Zuzanna Rudzińska-Bluszcz wskazała, że zasadnymi wydają się postulaty utworzenia podzespołów, a ich powołanie pozwoli na przyspieszenie prac. W kwestii dalszych prac Pani Ministra wskazała, że należy teraz przedyskutować jakie zespoły problemowe powinny zostać powołane, następnie wyznaczyć termin kolejnego posiedzenia plenarnego i wskazać, co do tego czasu zespoły problemowe przygotowują, sekretarz zespołu zostanie poproszona o zebranie wszystkich materiałów, o których była mowa podczas niniejszego spotkania i rozesłanie ich do wszystkich obecnych w formie elektronicznej.

W odniesieniu do zespołów problemowych Pani Ministra wskazała, że wydaje się zasadnym powołanie podzespołu ds. finansowania i OSR całej regulacji zastąpienia ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji. Innymi możliwymi podzespołami do powołania

mogłyby być wydzielone tematycznie: pełnomocnictwo na przyszłość, pełnomocnictwo wspierające, asysta prawna i – może – pełnomocnictwo medyczne i procedury medyczne, jako oddzielne grupy - w ramach kolejnego podzespołu.

Jednocześnie Pani Ministra Rudzińska-Bluszcz wskazała, że granica prac Zespołu jest wdrożenie zastąpienia ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji – oczywiście zespół czy podzespoły problemowe powinny widzieć połączenia systemowe i w tym kontekście kierować zapytania do odpowiednich instytucji o to, czy, a jeżeli tak to, w jakim zakresie prowadzone są prace, ale skupiając się na kwestiach pozostających stricte w ramach upoważnienia wyrażonego w Zarządzeniu.

W tym miejscu Pani dr Monika Zima-Parjaszewska poddała do rozważę, ustalenie dość szybko kolejnego terminu posiedzenia Zespołu w celu omówienia tego co zostanie przez wszystkich członków Zespołu przeczytane, aby wszyscy wiedzieli o czym jest mowa, być może przygotowania protokołu rozbieżności między projektem PSONI a projektem MS. Dopiero wówczas podjąć decyzje co do ewentualnych podzespołów i ich zakresów tematycznych.

W odpowiedzi na ten postulat Pani Ministra Zuzanna Rudzińska-Bluszcz zaproponowała, aby w związku z tym kolejne posiedzenie Zespołu wyznaczyć szybciej, tj. ok. za miesiąc. Jako datę zaproponowano 14 lutego 2024 r., godz. 11.

Pani Ministra Zuzanna Rudzińska-Bluszcz zaapelowała również, aby do dnia 19 stycznia 2024 r. nadesłać ewentualne propozycje co do osób, organizacji, podmiotów, które powinny znaleźć się wśród członków Zespołu czy pośród ekspertów zaproszonych do współpracy w jego ramach.

Pani dr Monika Zima-Parjaszewska poprosiła, aby w przypadku posiadania uwag do projektu PSONI w miarę możliwości przekazać je wcześniej, co umożliwi przygotowanie na nie odpowiedzi i przygotowanie się do dyskusji na ich temat w trakcie tego kolejnego spotkania.

Pani Ministra Zuzanna Rudzińska-Bluszcz zwróciła się do Pani sekretarz Zespołu o sporządzenie i nadesłanie szablonu zgłaszania uwag i wyjaśnień autorów danego projektu do tych uwag.

Termin następnego posiedzenia wyznaczony został na 14 lutego 2024 r., godz. 11.00., sala nr 501.

Następnie przewodnicząca Zespołu zamknęła posiedzenie Zespołu.

Protokół został sporządzony przez sekretarza Zespołu Annę Kitowską.

Anna.....Kitowska

sekretarz Zespołu

przewodnicząca Zespołu

Załączniki:

Załącznik nr 1 Skład Zespołu wraz ze zgłoszonymi zastępstwami w pracach Zespołu przez upoważnionych przedstawicieli;

Załącznik nr 2 Lista ekspertów zaproszonych na trzecie posiedzenie (11 stycznia 2024 r.) Zespołu;

Załącznik nr 3 Lista obecności;

Załącznik nr 4 Porządek trzeciego posiedzenia wraz z planem pracy Zespołu;

